

In 'Dichter bij het werk' interviewt dichter Henry Sepers dichters over hun werk, of een specifiek deel daarvan. www.henrysepers.nl

'Mijn toewijding is mijn alles'

Yentl van Stokkum (1991) raakte al op jonge leeftijd geïntrigeerd door vrouwelijke auteurs uit het Engeland van de negentiende eeuw. Niet verwonderlijk gaat haar debuut *Ik zeg Emily* (2021) over Emily Brontë.

Door Henry Sepers

Al op haar zestiende verslond ze het werk van auteurs als Mary Shelley, Jane Austen, George Eliot en de gezusters Brontë. Tijdens haar studie Writing for Performance aan de HKU in Utrecht schreef ze nog voornamelijk voor toneel, maar toen ze was uitgekozen voor het Slow Writing Lab, een master van een aantal schrijfopleidingen en het Fonds van de Letteren, besloot ze haar focus te verleggen naar poëzie. Ze wilde gedichten maken over de eigenzinnige Engelse schrijvers die ze zo bewonderde, maar al gauw kwam ze erachter dat ze zich moest beperken. Zo ontstond uiteindelijk haar debuut *Ik zeg Emily* (2021), waarin ze haar eigen verhouding onderzoekt tot de jonggestorven Emily Brontë (1818-1848) en haar beroemde roman *Woeste hoogten*.

De Utrechtse wijk waarin Yentl van Stokkum woont is groen, maar het is het groen van parken en plantsoenen en niet van de woeste natuur van moerassen en heidevelden die het decor van haar gedichten vormen. Ook in haar lichte appartement hangt niet de duistere sfeer van *Woeste hoogten*, de boerderij van Heathcliff. Toch is Emily Brontë duidelijk aanwezig: in de boekenkast is een apart plankje gereserveerd voor haar romans en gedichten en wat er over haar is geschreven. Van Stokkum omringt zich toch graag

met werk van schrijvers die ze bewondert: op de tafel waaraan we zitten staat werk van Frank O'Hara, Anne Sexton en Clarice Lispector, auteurs die haar nu inspireren. Ze vertelt dat ze zich verbonden voelt met andere schrijvers, het geweldig vindt als ze een thema of motief van de ene auteur terugvindt in het

werk van een andere. Intertekstualiteit, zegt ze, is voor haar heel belangrijk, het weeft een web tussen alles wat ooit is geschreven, geeft je het gevoel dat je niet alleen staat maar in een traditie werkt. Het begrip verbondenheid zal een rode draad vormen in ons gesprek. Ik wijs op de collage van Polaroidfotootjes die naast ons aan de muur hangt. Een coronahobby. 'Ik besloot mensen die me dierbaar zijn te fotograferen,' zegt ze. 'Ik ben nu eenmaal dol op documentatie.'

Je voldoet niet aan het clichébeeld van de dichter op het zolderkamertje. Zo werk je samen met andere schrijvers.

Ja, ik treed graag met anderen op. Zo heb ik bijvoorbeeld een performance gemaakt met Daan Doesborgh en Guy Corneille. En later deze middag heb ik een werkafpraak met een andere collega-schrijver. We zitten dan samen aan deze tafel, klappen onze laptops uit en gaan aan het werk. Zo dwingen we elkaar daadwerkelijk aan de slag te gaan. Ik ben deze

© HENRY SEBERS

manier van werken gewend vanuit de schrijopleiding die ik heb gedaan. Ook tijdens het Slow Writing Lab gaven we voortdurend commentaar op elkaars werk, stimuleerden we elkaar. Het beeld van de eenzame schrijver klopt niet per se!

Waar kwam je passie voor die negentiende-eeuwse schrijfsters eigenlijk vandaan?

Ik vond die vrouwen moedig. Ze moesten opereren in een mannenwereld. Emily Brontë publiceerde onder de naam Ellis Bell. Net als de andere Brontë-zusters koos ze voor een voornaam die zowel bij mannen als vrouwen voorkomt. En denk aan George Eliot, een vrouw die de voornaam van een man droeg. Ik vind het ontroerend om te zien hoe deze vrouwen tegen de tijdsgeest in durfden gaan. Ze waren eigenzinnig en koppig, weigerden zich te conformeren. Nu is het een toptijd voor vrouwen om te publiceren, al zijn er af en toe natuurlijk nog wel wat dingen: nominaties van prijzen die eerder naar mannen gaan bijvoorbeeld. Maar goed, iets maken, schrijven, vereist altijd een zekere mate van koppigheid. Ook nu. Je moet je ergens in durven vastbijten.

Ik zeg Emily is duidelijk planmatig van opzet, het is niet zomaar een verzameling gedichten.

Nee, het is een echte conceptbundel. Ik vind dat een prettige manier van werken. Je kunt je eerst helemaal in je onderwerp verliezen. Ik heb heel veel over de Brontës gelezen, ben naar West-Yorkshire gegaan om hun huis te bezoeken. In een kroeg in de buurt, het café waar de broer van Emily zich elke dag klem zoop, worden nu spookverhalen verteld. Ik vond dat geweldig. Hoe gaaf zou het zijn, dacht ik, als het in mijn gedichten ook gaat spoken. Ik heb ook uren over de *moors* rondgedwaald. Wilde me helemaal in Emily en haar wereld verliezen.

Er komen zelfs tekeningen van heideplantjes voor in je bundel.

Het zijn geen tekeningen, maar scans die ik gemaakt heb van de plantjes die ik tegenkwam. Ik droogde ze tussen de bladzijden van de boeken die ik bij me had. De gedichten die ik bij die plantafdrukken maakte, geven structuur aan de bundel. Ik heb het gevoel dat er na elk zo'n 'plant'-gedicht iets in de bundel verandert, je in een nieuw hoofdstuk terechtkomt.

En wat maakte voor jou met name *Woeste hoogten* zo inspirerend?

Veel mensen denken dat het een liefdesroman is, en dat Heathcliff een romantische held is. In werkelijkheid is hij een zeer duistere figuur, bijna de belichaming van het kwaad. Tegelijkertijd heeft hij het vermogen zich helemaal over te geven aan iemand. Hetzelfde geldt trouwens voor zijn geliefde Catherine. Zij zegt niet voor niets ergens: 'Ik ben Heathcliff.' De twee zijn bezeten van elkaar. Ik vond het interessant om dit te spiegelen: ik wilde ook verdwijnen in iemand, van iemand bezeten zijn, en richtte me op Emily. Ik ben goed in bewonderen, wilde toegewijd zijn. Zoals ik al zei, is verbondenheid een belangrijk thema in mijn werk. Maar bij verbondenheid hoort ook afhankelijkheid. En liefde kan *toxic*, verstikkend zijn, zoals in *Woeste hoogten*.

Er is niet zoveel over Emily Brontë bekend.

Nee, ze is de geheimzinnigste van de drie schrijvende zusters. Dat vond ik juist mooi, want het biedt veel ruimte voor interpretatie. Ik kan zo een personage van haar maken, haar naar mijn hand zetten, invullen wat niet bekend is. Dat is trouwens ook de kracht van het boek: de lege plekken. We weten heel weinig van de achtergrond van Heathcliff en waarom hij zo geworden is als hij is.

Het viel me op dat er in de bundel veel kraaien voorkomen.

Het huis van Emily staat tegenover een begraafplaats. Daar zijn veel kraaien. Ik vond dat fantastisch toen ik daar was. Het zijn intelligente vogels. Ze kunnen bijvoorbeeld vriendschappen aangaan. Ik vind het sowieso mooi om met motieven te werken, ik doe dat bewust. Herhaling is voor mij een belangrijk stijlmiddel. Het schept samenhang en heeft iets bezwerends, wat mooi past bij mijn onderwerp. Tegelijkertijd kun je door iets te herhalen, laten zien dat betekenissen verschuiven als je ze in een andere context plaatst. En wat die kraaien betreft: ik heb in een flat gewoond met aan de overkant een kraaienkolonie. Ik kon daar uren naar kijken. Tenslotte was ik zeer onder de indruk van de bundel *Crow* van Ted Hughes. Ook een conceptbundel, over rouw en vernietiging. Weer die verbondenheid met het werk van een andere schrijver. Soms denk ik dat er een collectief verhaal is waar alle schrijvers van alle tijden aan werken of hebben gewerkt. Ik vind dat een mooie gedachte.

Er duiken tarotkaarten op in je gedichten, je hebt het over spiritisme, paragnosten.

Ja, die zaken intrigeren me en ik ben ook op onderzoek uitgegaan. Heb bijvoorbeeld een afspraak gemaakt met een paragnost. Dat gesprek ging ik open en nieuwsgierig in. Ik ben niet iemand die ergens afstandelijk of met een enorm oordeel >

‘Iets maken, schrijven, vereist altijd **een zekere mate van koppigheid**. Ook nu. Je moet je ergens in **durven vastbijten.**’

instapt. Ik wilde gewoon weten wat het was om bij een paragnost te zijn. Ik wil me helemaal in mijn onderwerp onderdompelen. Net als Heathcliff eigenlijk, die in de liefde tot het uiterste gaat. Voor mijn bundel heb ik tarotkaarten gelegd, van alles gelezen over geestverschijningen en spoken. Ik las bijvoorbeeld de boeken van Shirley Jackson, een auteur uit het begin van de twintigste eeuw die zichzelf de heks van de literatuur noemde.

In je bundel zoom je soms helemaal in, dan lijkt het of de ‘ik’ gaat samenvallen met Emily, één met haar wordt. Op andere momenten neem je juist afstand en schrijft een soort metagedichten, poëzie over de poëzie. Je spreekt zelfs de lezer rechtstreeks aan.

In die metagedichten beschrijf ik het proces van het maken. Dat direct aanspreken van de lezer vond ik trouwens terug bij Charlotte Brontë. Zij doet dat in *Jane Eyre*. Uiteindelijk wil ik contact maken met de lezer en hoop ik dat hij net zo geobserveerd raakt door mij en mijn poëzie als ik door Emily. Nou ja, dat klinkt misschien wat hoogmoedig. Maar is niet elke schrijver daar stiekem naar op zoek? Is dat niet de ultieme erkenning als iemand ten diepste geraakt wordt door wat jij hebt geschreven?

In het gedicht dat bij dit interview staat afgedrukt, Mijn toewijding is mijn alles, begin je met: ‘ik trek haar uit pagina’s zoals ik puppy’s uit het water red’.

Ik heb geprobeerd iemand (Emily) te destilleren uit boeken, geschriften om haar daarna tot leven te wekken. En die vergelijking met een puppy past hier goed, omdat er zoveel honden voorkomen, niet alleen in het boek, maar ook in het leven van Emily.

‘Leg haar op straatstenen/ spreid haar uit’.

Ik heb op een gegeven moment mijn gedichten op de vloer uitgespreid om de volgorde te bepalen. Je wil zien wat het

verband is. Welk leven erin zit. Het is een reanimerende beweging die ik hier beschrijf. In zekere zin is *Ik zeg Emily* een séance, ik probeer Emily tot leven te wekken.

‘kijk haar nou/ helemaal vorm/ dit is allemaal documentatie.’

Hier zoom ik uit. Ik ben degene die de bundel heeft geconstrueerd, die Emily tot leven heeft gewekt uit de papieren. Het gaat me hier ook om het werkproces. Ik heb veel materiaal verzameld, toch werk ik tamelijk intuïtief, vanuit de basis die mij is aangereikt. ‘ik ben een harde werker,’ ga ik verder. ‘ik werk hard om haar te begrijpen.’ Zo is het. Ik heb moeite gedaan. Iemand bewonderen is een vorm van liefde. Alle vormen van liefde zijn een poging om de ander te begrijpen en zo jezelf te begrijpen. Dat geldt ook voor deze poëzie. Ik moest open en ontvankelijk zijn en tegelijk veroveren. Dat is één beweging.

‘het vermoeit me/ maar mijn vermoeidheid is mijn alles.’

Ja. Het is de moeite waard om je helemaal op iets of iemand te storten. Het put je uit, maar het is ook het mooiste dat bestaat. ■

MIJN TOEWIJDING IS MIJN ALLES

Ik trek haar uit pagina's zoals ik puppy's uit het water red
leg haar op straatstenen
spreid haar uit

kijk haar nou
helemaal vorm
dit is allemaal documentatie

ik ben een harde werker
ik werk hard om haar te begrijpen

van alle soorten werk is liefhebben het zwaarst

het vermoeit me maar
mijn vermoeidheid is mijn alles

Yentl van Stokkum, Ik zeg Emily, Hollands Diep, 2021